

LUNDS
UNIVERSITET

Svar på remiss

1

2020-08-18

Utbildningsdepartementet

Remissvar på ändringar i högskolelagen för att främja den akademiska friheten och tydliggöra lärosätets roll för det livslånga lärandet

Lunds universitet har av Utbildningsdepartementet anmodats att inkomma med yttrande på promemorian om ändringar i högskolelagen (U2020/03053/UH).

Sammanfattningsvis stödjer Lunds universitet förslagen som presenteras i promemorian. Universitetet stödde även de förslag i Styr- och resursutredningen som de nu presenterade lagändringarna bygger på.

Förslag till lag om ändring i högskolelagen

I promemorian föreslås ändringar i högskolelagen (1992:1434) i syfte att dels främja och värna den akademiska friheten som förutsättning för utbildning och forskning av hög kvalitet, dels att tydliggöra universitetens och högskolornas ansvar för det livslånga lärandet.

Regeringen föreslår följande tillägg i högskolelagen:

- Högskolorna ska i sin verksamhet främja ett livslångt lärande (1 kap 5§)
- I högskolornas verksamhet ska som allmän princip gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas (1 kap 6§)

Promemorians förslag baseras på delar av Styr- och resursutredningens förslag i betänkandet *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan* (SOU 2019:6) samt de remissvar som inkom.

Den akademiska friheten

Lunds universitet ställer sig positiv till förslaget att införa en skrivning om att i högskolornas verksamhet ska som allmän princip gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas. Den akademiska friheten är en grundläggande utgångspunkt för universitet och högskolor. Lärosäten har en viktig funktion som självständig och

kritiskt granskande och reflekterande kraft i samhället. Universitet och högskolor ska vara ständigt sanningssökande institutioner.

Svenska lärosäten är statliga myndigheter, vilket gör att både finansiering och villkor styrs genom politiska beslut. Den akademiska friheten har i detta system setts som mer eller mindre självklar. Det är ett förhållningssätt som fungerat bra så länge förtroendet för politiken är gott och politikens inriktning stämmer med universitetets värdegrund. Men detta ska inte tas för självklart, spänningar och konflikter kan uppstå. Det finns allt fler exempel i världen där den akademiska friheten är hotad. Lunds universitet uppskattar den tydlighet som promemorian väljer att belysa dessa problem med och den oroande utveckling som syns i allt fler länder.

Alla steg som tas för att tydliggöra lärosätenas akademiska frihet är bra. Den föreslagna lagändringen kan fungera som en god grund för ett fortsatt arbete för att säkerställa den akademiska friheten. Lärosätena har själva ett eget ansvar i att ständigt definiera och stärka de akademiska kärnvärdena och att säkra lärosätets funktion som kritiskt granskande kraft och sanningssökande institution.

Lärosäten måste alltid kunna stå fria att granska och kritisera regeringen och maktutövare, utan risk för repressalier, oönskad styrning eller minskade resurser. I den akademiska friheten ligger även frågor kopplade till hur information, kunskap och fakta förmedlas och värderas. I ett allt hårdare och mer polariserat debattklimat är det viktigt att forskare kan föra fram sina åsikter och kunskaper utan risk för hot och påtryckningar. I detta måste regeringen gemensamt med lärosätena försvara den akademiska friheten och de akademiska kärnvärdena.

Den akademiska frihet som lyfts fram i promemorian handlar om den akademiska friheten för verksamheten, för utbildningen och forskningen. Den berör inte den organisatoriska friheten. Den akademiska friheten i lagen behöver åtföljas av konkreta åtgärder som i praktiken ökar lärosätenas rådighet och autonomi. Att kunna skriva avtal, äga lokaler och aktivt kunna delta och driva samverkan kräver betydande avsteg från rådande regelverk för statliga myndigheter. Den akademiska friheten behöver därmed även åtföljas av ökad organisatorisk frihet. Regeringen bör återkomma till denna fråga.

Det livslånga lärandet

Lunds universitet ställer sig positiva till förslaget att införa en skrivning om att lärosätena ska i sin verksamhet främja ett livslångt lärande. Det livslånga lärandet är och har varit en naturlig del i universitetets utbildningsutbud. Inom ramen för lärosätenas ordinarie kursutbud möjliggörs sedan tidigare för yrkesverksamma personer att förkovra sig, specialisera sig eller byta yrkesbana. Det sker genom påbyggnadsutbildningar, genom enskilda kurser eller genom en ny utbildning.

I promemorian menar regeringen att lärosätena ska ta ett större ansvar för yrkesverksammans kompetensutveckling och att det föreslagna tillägget i lagen har ett politiskt signalvärde och bidrar till att lyfta frågan i lärosätenas prioriterings- och uppföljningsarbete. Lunds universitet tar gärna ett än större ansvar för yrkesverksammans kompetensutveckling och det livslånga lärandet, men understryker samtidigt vikten av att nya medel tillförs. Om inte detta görs riskerar lagändringen att endast bli ett slag i luften eller skada grundutbildningens kvalitet eller tränga ut annan utbildning. I praktiken innebär den föreslagna lagändringen

därmed att regeringen måste ta ett större ekonomiskt ansvar för det livslånga lärandet vid lärosätena.

För att lärosäten ska kunna utveckla kompetensutveckling och livslångt lärande, utöver vad som redan görs, krävs ekonomiska förutsättningar för det. Det ökade behov av kompetensutveckling och omställning får inte leda till att det blir än svårare för unga personer att komma in på universitet och högskolor framöver. Att försvåra för unga personer, och personer som inte är etablerade på arbetsmarknaden, att kunna ta del av högre utbildning är självfallet inte önskvärt. Men universitet och högskolor kan inte göra allt inom befintliga ekonomiska ramar. Att prioritera kompetensutveckling, omställning och livslångt lärande utan att nya medel tillförs innebär i praktiken att andra utbildningar får stå tillbaka.

Universitetet ser en betydande utvecklingspotential i uppdragsutbildningar. Uppdragsutbildning är rätt använt något av en kungsväg för det livslånga lärandet vid lärosätena. Samtidigt finns det problem med att bygga upp nya uppdragsutbildningar inom rådande finansieringssystem och regelverk. Uppdragsutbildning ska vara självfinansierade och inte dra resurser från anslaget till grundutbildningen. Det skapar i praktiken svårigheter att göra mer omfattande satsningar. Samtidigt ska självklart inte uppdragsutbildningarna dränera en grundutbildning som redan kämpar med en ansträngd ekonomi. Lunds universitet menar att förordningen som styr uppdragsutbildning behöver ses över och moderniseras.

Avslutande kommentarer

Lunds universitet vill avslutningsvis peka på behovet av att nuvarande styr- och resurstilldelningssystem reformeras och att regeringen förverkligar fler av de förslag som Styr- och resursutredningen (STRUT) lade fram. Den enskilt viktigaste faktorn som avgör om lärosäten framgångsrikt ska kunna utföra sitt uppdrag och möta samhällets förväntningar och behov är de ekonomiska förutsättningar som ges. Självklart är akademisk frihet och livslångt lärande viktigt, men utan adekvat finansiering kommer de goda intentionerna att fallera. Universitetet vill framför allt lyfta fram problemet med den bristande finansieringen av den högre utbildningen.